

ZDROJE FINANCOVANIA MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV BRATISLAVSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA

SOURCES OF FUNDING OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES FROM BRATISLAVA REGION

PETRA GUNDOVÁ

Ing. Petra Gundová, PhD., Katedra ekonomiky a manažmentu podniku, Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici,
tel.: + 421 48 446 2314, e-mail: petra.gundova@umb.sk

Abstract

The aim of this paper is to present the results of empirical research focused on the using of sources of funding of small and medium-sized enterprises with the registered office in the Bratislava region. Following the aim of this paper we formulated 3 assumptions. Object of the research is consisted of Slovak small and medium-sized business entities from Bratislava region. Thanks to 144 questionnaires received from Slovak business entities we were able to identify current situation in using of sources of funding.

Key words: *Business Angels. Small and Medium-sized Enterprises. Sources of Funding. Venture Capital.*

1. Úvod

Malé a stredné podniky bývajú označované ako piliere slovenskej ekonomiky. V Slovenskej republike sa ich význam začal dostávať do popredia po roku 1990 v súvislosti s transformáciou ekonomiky. V súčasnosti malé a stredné podniky tvoria 99,9 % z celkového počtu podnikateľských subjektov, v trhovej ekonomike poskytujú pracovné príležitosti takmer trom štvrtinám aktívnej pracovnej sily (73,6 %) a podieľajú sa viac ako polovicou (52,8 %) na tvorbe pridanej hodnoty. Ako uvádzajú výsledky prieskumu Slovak Business Agency, ktorý bol zameraný na malé a stredné podnikanie v predchádzajúcom kalendárnom roku, v roku 2015 sa sektor malých a stredných podnikov vyvíjal v podmienkach rastúcej výkonnosti slovenského hospodárstva. Pozitívny vývoj zaznamenali takmer všetky hlavné ukazovatele charakterizujúce vývoj malých a stredných podnikov (www.sbagency.sk). Ako uvádza Lesáková (2012), viaceré príklady potvrdzujú, že práve malé a stredné podniky poskytujú značný priestor na inovácie, pretože v nich existuje menej reštriktívnych organizačných prvkov a väčšia individuálnosť. Napriek všetkým výhodám a prednostiam, ktorými malé a stredné podniky v tejto oblasti disponujú, majú nielen vo vzťahu k inováciám aj svoje hendikepy (viaceré malé podniky spravidla nemajú vlastné výskumné a vývojové kapacity a zápasia s finančnými bariérami).

Mnohokrát sa stretávame s tým, že malé a stredné podniky nedokážu zabezpečiť ich prevádzkové a rozvojové potreby iba z vlastných zdrojov. Pre poskytovateľov cudzieho kapitálu sa však daná skupina podnikov môže javiť ako riziková, najmä v porovnaní s veľkými na trhu už etablovanými podnikmi, ktoré majú určité skúsenosti a za sebou aj podnikateľskú históriu. Dané skutočnosti sťažujú prístup malých a stredných podnikov k zdrojom financovania, pričom táto problematika je predmetom početných výskumov.

Cieľom príspevku je na základe výsledkov dotazníkového prieskumu zhodnotiť súčasný stav vo využívaní zdrojov financovania malých a stredných podnikov Bratislavského samosprávneho kraja. Vzhľadom na rozsah príspevku je dôraz kladený najmä na alternatívne zdroje financovania.

2. Teoretické východiská zdrojov financovania

Na efektívne fungovanie podniku sú nevyhnuté zdroje financovania, ktoré môže podnikateľský subjekt získať z vlastných alebo cudzích zdrojov. Zdroje financovania môžeme z iného hľadiska kategorizovať na štandardné a alternatívne zdroje. K štandardným zdrojom financovania patrí bankový úver, lízing, faktoring a forfaiting. Alternatívne zdroje financovania nie sú v slovenských podnikoch preferované a bežne využívané. Jedným z dôvodov tejto skutočnosti je aj fakt, že v mnohých slovenských podnikoch absentujú informácie a znalosti o ich spôsobe získania a využívania. Medzi alternatívne zdroje financovania zaradíme:

- *zdroje od súkromných investorov* - private equity investície (súkromné kapitálové zdroje), venture kapitál (rizikový kapitál), mezanínový kapitál, business angels (obchodní anjeli), crowdfunding,
- *štátna pomoc* - pomoc v malej výške (pravidlo „de minimis“), štátne záruky,
- *pomoc z Európskej únie* - v programovom období rokov 2014 – 2020 bude Slovensko môcť čerpať štrukturálne fondy z Európskej únie prostredníctvom šiestich základných operačných programov na podporu malých a stredných podnikov (Výskum a inovácie, Kvalita životného prostredia, Integrovaná infraštruktúra, Integrovaný regionálny operačný program, Ľudské zdroje, zamestnanosť a inklúzia, Efektívna verejná správa).

V nasledujúcom texte v stručnosti charakterizujeme rizikový kapitál a podnikateľských anjelov, keďže tieto dve formy financovania boli predmetom skúmania nášho dotazníkového prieskumu.

Rizikový kapitál predstavuje podielový kapitál, ktorý je určený na podporu inovatívnych, predovšetkým začínajúcich podnikov (www.nhfond.sk). Ide o finančné prostriedky vkladané prostredníctvom rizikového fondu do vlastného imania spoločností, ktorý sa využíva na financovanie počiatočnej činnosti firmy a financovanie inovačných a rozvojových projektov spojených s vysokým rizikom. Rizikový kapitál predstavuje jednu z možností riešenia problémov malých a stredných podnikov pri získavaní kapitálu hlavne pri ich vzniku, v začiatkových štádiách rozvoja, ale tiež pri rozvoji podnikateľských aktivít (Vincezová, 2015).

Slovak Business Agency realizuje podporu rastovo orientovaných podnikateľských projektov formou poskytovania rizikového kapitálu (vkladu do základného imania spoločností) prostredníctvom špecializovanej dcérskej spoločnosti Národný holdingový fond. V roku 2014 boli prostredníctvom spoločnosti Národného holdingového fondu spravované tri fondy rizikového kapitálu bez právnej subjektivity (Fond štartovacieho kapitálu, Regionálny fond štartovacieho kapitálu a Fond SISME) a fondy rizikového kapitálu so samostatnou právnou subjektivitou (Fond Seed Capital, k. s., Slovenský Rozvojový Fond, a. s., a Slovenský rastový kapitálový fond, a. s.). Do portfólia Slovak Business Agency patrí ešte aj Fond inovácií a technológií, a. s., ktorý bol založený v roku 2013 so samostatnou právnou subjektivitou.

Z tabuľky 1, ktorá zobrazuje počet a objem schválených investičných návrhov v jednotlivých fondoch v roku 2014, môžeme vydedukovať, že investície z rizikového kapitálu sú na nízkej úrovni. Danú skutočnosť potvrdzujú aj výsledky prieskumu Európskej komisie „Survey on the Access to Finance of Enterprises“ z roku 2015, kde sa až 96,3 % slovenských respondentov z kategórie malých a stredných podnikov vyjadrilo, že kapitálové financovanie nikdy nevyužilo a nie je pre nich ani relevantné (priemer EÚ-28 je 82,5%). Ako externý zdroj by kapitálové financovanie (vrátane rizikového kapitálu a business anjelov) na

financovanie rozvojových aktivít využilo iba 0,3 % slovenských respondentov (priemer EÚ-28 je 8,6%).

Tabuľka 1 Počet a objem schválených investičných návrhov

Názov fondu	Počet 2014	2014 Objem (Eur)	Počet schválených IN od vzniku fondov (počet)	Objem schválených IN od vzniku fondov (Eur)
Fond štartovacieho kapitálu	0	0	71	21 465 463
Regionálny fond štart. kapitálu	0	0	37	3 715 004
Fond SISME	0	0	10	1 490 330
Fond inovácii technológií, a.s.	4	1 415 000	4	1 415 000
Fond Seed Capital, k.s.	0	0	34	11 336 408
Slovenský Rozvojový Fond, a.s.	1	29 549	25	24 225 422
Slovenský rastový kapitálový fond, a.s.	1	3 000 000	23	49 302 074
Spolu	6	4 444 549	204	112 949 701

Zdroj: Správa o stave malého a stredného podnikania 2014.

Podnikateľskí anjeli sú zvyčajne súkromné osoby s vlastným kapitálom a skúsenosťami z podnikania, ktoré sú ochotné použiť vlastný kapitál na investovanie do pre nich zaujímavých nápadov alebo rýchlo rastúcich spoločností. Ide o zakúpenie minoritného obchodného podielu vo firme s očakávaním, že po určitej dobe (približne 3 až 5 rokov) obchodný anjel odpredá tento svoj podiel a na základe rozdielu medzi nákupnou a predajnou cenou dosiahne zisk. Ich pridanou hodnotou ako investora sú manažérske skúsenosti, know-how, sieť kontaktov a ochota podeliť sa o ne. Tento kapitálový vstup sa na rozdiel od rizikového kapitálu realizuje anonymne. Business angels často investujú do oblastí, ktoré sú im osobne blízke, preferované sú však najmä high-tech odvetvia. Výška investície je veľmi variabilná a závisí od mnohých skutočností ako napr. výška podielu, kvalita projektu, štádium projektu. Vo väčšine prípadov sa však výška investície pohybuje od 10 000 do 80 000 EUR na projekt (www.businessangels.sk).

3. Cieľ, materiál a metodika

Cieľom predloženého príspevku je zhodnotiť aktuálny stav vo využívaní zdrojov financovania malých a stredných podnikov, ktoré pôsobia v Bratislavskom samosprávnom kraji. Slovenský štatistický úrad ku koncu roka 2015 evidoval 207 655 právnických osôb, pričom v Bratislavskom samosprávnom kraji pôsobilo 66 872 právnických osôb. Fyzické osoby pôsobiace v analyzovanom samosprávnom kraji predstavujú počet 49 797, z čoho je 45 507 živnostníkov (www.statistics.sk).

V nadväznosti na cieľ príspevku sme formulovali nasledujúce dva predpoklady.

Predpokladáme, že v malých a stredných podnikoch je z cudzích zdrojov najvyužívanejší bankový úver.

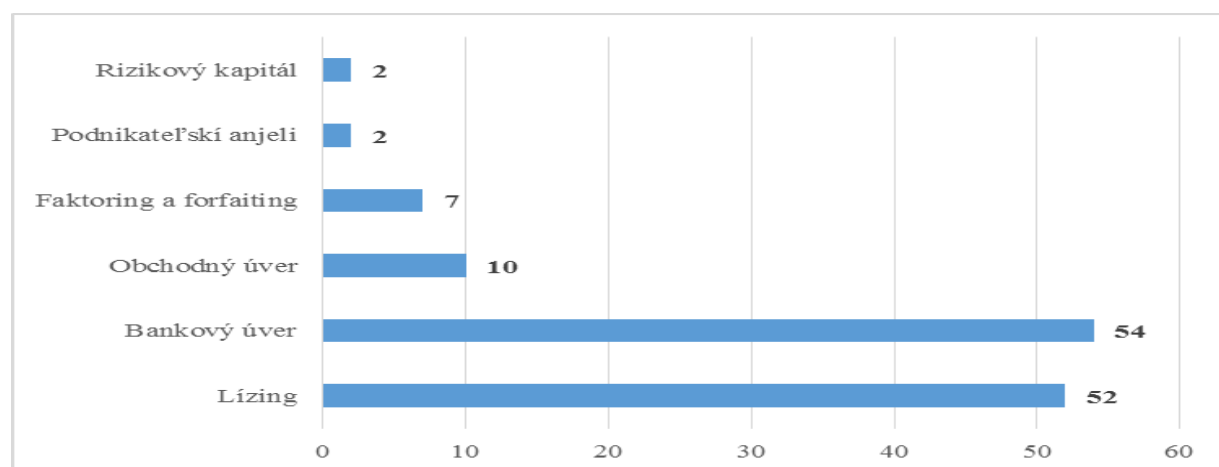
Predpokladáme, že rizikový kapitál a podnikateľskí anjeli nie sú malými a strednými podnikmi dostatočne využívané.

Pri formulovaní predpokladov sme vychádzali z výsledkov prieskumu, ktorý realizovala Slovak Business Agency v októbri 2015 na vzorke 1000 malých a stredných podnikov. Z výsledkov vyplynulo, že tri štvrtiny malých a stredných podnikov (74,5%) využívajú v začiatkoch svojho podnikania ako najčastejší zdroj financovania vlastné úspory. Na druhej strane je potrebné si uvedomiť, že význam externého financovania je významný najmä v ďalšom priebehu podnikania, keďže na základe dát z prieskumu sa bez externého financovania (za posledných 12 mesiacov) zaobišlo iba 50,6% podnikov. Každý druhý respondent teda využil niektorý zo zdrojov externého financovania, pričom bankový úver na začiatok svojho podnikania využilo 22,2% malých a stredných podnikov. Bankový úver patril v prieskume aj k najčastejšie využívaným zdrojom externého financovania malých a stredných podnikov v priebehu predchádzajúcich 12 mesiacov (využilo ho až 27,7 % respondentov) (www.sbagency.sk).

Na získanie primárnych údajov sme v priebehu apríla 2016 realizovali dotazníkový prieskum, počas ktorého sme oslovili 380 podnikov v Bratislavskom samosprávnom kraji. Návratnosť dotazníkového prieskumu predstavuje 37,89 %, t. j. do dotazníkového prieskumu sa zapojilo 144 malých a stredných podnikov. Vo výberovom súbore sa nachádza 61 malých podnikov (42,36 %), 54 mikropodnikov (37,50 %) a 29 stredných podnikov (20,14 %). Hlavná podnikateľská činnosť je jedným z dôležitých faktorov, ktoré ovplyvňujú štruktúru zdrojov financovania podniku. Do dotazníkového prieskumu sa zapojilo 47 podnikov (32,60 %) z oblasti veľkoobchodu a maloobchodu, 31 podnikov (21,50 %) pôsobí v oblasti priemyselnej výroby a 21 podnikov (14,60 %) v stavebníctve.

4. Výsledky dotazníkového prieskumu

Z výsledkov dotazníkového prieskumu vyplynulo, že v 123 (85,42 %) podnikoch prevládajú vlastné zdroje, v 12 podnikoch (8,30 %) cudzie zdroje a 9 podnikov uviedlo, že má rovnaký podiel vlastného a cudzieho kapitálu. Následne nás zaujímalo, aký je hlavný dôvod toho, že sa podnikateľské subjekty rozhodli pre vlastné zdroje financovania. Najčastejším dôvodom, ktorú označilo 76 podnikateľských subjektov, bola skutočnosť, že podniky sa nechceli zadlžiť. V prípade podnikov, v ktorých prevládali cudzie zdroje financovania, bola hlavným dôvodom skutočnosť, že podnikateľské subjekty nemali dostatok vlastných zdrojov na ich investičné potreby.

Graf 1 Využívané formy zdrojov financovania

Zdroj: Spracované na základe výsledkov dotazníkového prieskumu.

Ďalšia otázka v dotazníku bola zameraná na konkrétne formy cudzích a alternatívnych zdrojov, ktoré využili respondenti počas ich podnikateľskej činnosti za posledné dva roky. Podnikateľské subjekty mohli uviesť viac ako iba jednu z ponúkaných možností (Graf 1). Z grafu 1 vyplýva, že 52 podnikov využilo lízing ako formu financovania a 54 podnikov počas ich posledných dvoch rokov financovalo niektoré svoje podnikateľské aktivity prostredníctvom klasického cudzieho zdroja, a to bankového úveru. V prípade 25 podnikov bola výška úveru nad 15 000 euro. Výsledky dotazníkového prieskumu potvrdili naše predpoklady, keďže najviac podnikov využíva štandardný zdroj financovania – úver a najmenej využívanou formou zdrojov boli alternatívne zdroje financovania - podnikateľský anjeli a rizikový kapitál. Dané možnosti označili len po dva podnikateľské subjekty. V prípade oboch foriem financovania bola hlavným dôvodom ich nevyužitia absencia informácií, t. j. v podnikoch chýba povedomie a znalosti či už o rizikovom kapitáli alebo podnikateľských anjeloch. Podľa podnikov ide o nedostatočne propagované formy financovania v podmienkach Slovenskej republiky.

Z pohľadu slovenských malých a stredných podnikov existujú viaceré bariéry pri získaní rôznych zdrojov financovania. Medzi najvýznamnejšie patria vysoké úrokové sadzby, administratívne bariéry, byrokracia a celková nedostupnosť zdrojov z pohľadu malých a stredných podnikov. Mnohokrát malé a stredné podniky prichádzajú s inovatívnymi a ambicióznymi nápadmi, ktoré však bankám nestačia na poskytnutie úveru. V nasledujúcej tabuľke 2 zobrazujeme najčastejšie uvádzané zmeny, ktoré navrhli podnikateľské subjekty, pri získavaní zdrojov financovania.

Tabuľka 2 Navrhované zmeny pri získavaní kapitálu

Zmeny pri získavaní kapitálu	Počet	% podiel
Nižšie úroky pri bankových úveroch	35	24,31
Znižovanie administratívnych bariér pri získavaní úverov	26	18,06
Dostupnosť úverov	17	11,81
Kratšia doba vybavovania úverov	17	11,81
Menej byrokracie	12	8,33
Väčšia informovanosť o rôznych formách financovania	9	6,25
Vyššia podpora štátu	5	3,47
Zníženie daňového zaťaženia	10	6,94
Ľahší prístup k financiám aj pre začínajúce podniky	8	5,56
Iné	5	3,47
Spolu	144	100

Zdroj: Spracované na základe výsledkov dotazníkového prieskumu.

Záver

Prístup k zdrojom financovania môžeme považovať za jeden z hlavných predpokladov rozvoja malých a stredných podnikateľských subjektov nielen v Slovenskej republike, ale aj v ostatných krajinách Európskej únie. Špecifické charakteristiky malých a stredných podnikov v porovnaní s veľkými podnikateľskými subjektami vplývajú na ich rozdielne potreby v rámci ich financovania. Cieľom predloženého príspevku bolo prezentovať výsledky dotazníkového prieskumu, ktorý bol zameraný na využívanie zdrojov financovania malých

a stredných podnikov so sídlom v Bratislavskom samosprávnom kraji. Výsledky dotazníkového prieskumu potvrdili nami formulované predpoklady. Malé a stredné podnikateľské subjekty preferujú štandardné formy financovania, ako bankový úver a lízing. Rizikový kapitál a podnikateľskí anjeli, ktoré predstavujú alternatívne zdroje financovania, nie sú v podmienkach slovenských podnikov využívanou formou financovania, najmä pre ich neznalosť a nedostatok informácií.

Literatúra

- [1] *Analýza využívania externých foriem MSP*. [online]. 2016. Slovak Business Agency. [cit. 2016-09-09]. Dostupné na internete : <http://www.sbagency.sk/sites/default/files/analyza_financovania_msp.pdf>
- [2] *Čo je to rizikový kapitál* [online]. 2016. Národný holdingový fond. [cit. 2016-09-09]. Dostupné na internete : <<http://www.nhfond.sk/Podpora-MSP/co-je-rizikovy-kapital/>>
- [3] *Klub podnikateľských anjelov Slovenska*. [online]. 2016. Dostupné na internete : <<http://businessangels.sk/>>
- [4] LESÁKOVÁ, Ľ. 2012. Kľúčové determinanty inovačnej aktivity malých a stredných podnikov v Slovenskej republike. In *Sborník z mezinárodní vědecké konference. Znalosti pro tržní prax 2012*. 6. – 7.9. 2012 Olomouc. ISBN 978-80-87533-04-8. s. 270-275.
- [5] *Malé a stredné podnikanie v číslach v roku 2015* [online]. 2016. Slovak Business Agency. [cit. 2016-09-09]. Dostupné na internete : <http://www.sbagency.sk/sites/default/files/msp_v_cislach_v_roku_2015_0.pdf>
- [6] *Správa o stave malého a stredného podnikania v Slovenskej republike v roku 2014*. [online]. 2015. Slovak Business Agency. [cit. 2016-09-09]. Dostupné na internete : <http://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp2014.pdf>
- [7] *Survey on the Access to Finance of Enterprises 2015*. [online]. 2015. Slovak Business Agency. [cit. 2016-09-09]. Dostupné na internete : <http://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/data-surveys_sk>
- [8] *Štatistika Bratislavského samosprávneho kraja*. [online]. 2016. Slovenský štatistický úrad. Dostupné na internete : <<http://datacube.statistics.sk/TMIWebSK/TMI1WebLogin.aspx>>
- [9] VINCZEOVÁ, M. 2015. *Vybrané nástroje podpory financovania inovatívnych malých a stredných podnikov*. In *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie: Finančná stabilita a udržateľný rast v Európskej únii: súčasný stav a perspektívy*. Banská Bystrica: Belianum, Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica. ISBN 978-80-557-1054-9.